

PRACE NAUKOWE

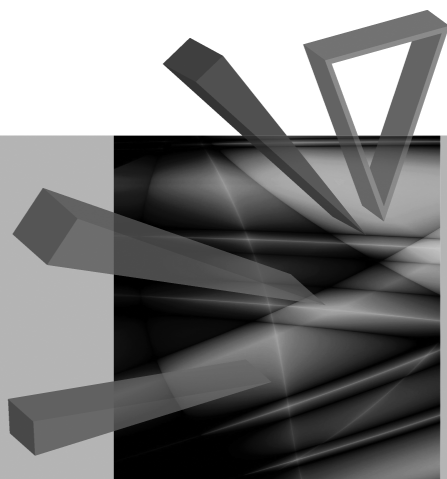
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

320

Gospodarka przestrzenna Uwarunkowania ekonomiczne, prawne i samorządowe

Redaktorzy naukowi

Jacek Potocki

Jerzy Ładysz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-347-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Bartosz Dąbrowski: Uwarunkowania prawne i przestrzenne realizacji inwestycji w postaci parku solarne.....	11
Katarzyna Domańska, Anna Iwanicka: Konkurencyjność przedsiębiorstw mleczarskich a kryzys gospodarczy na przykładzie województwa lubelskiego.....	20
Marcin Jurewicz: Źródła finansowania działalności izb gospodarczych.....	31
Marcin Kalinowski: Kontrakt wyborczy czy artykulacja interesów? Dylematy kształtowania polityki gospodarczej na szczeblu lokalnym.....	38
Alina Kulczyk-Dynowska: Kształcenie w zakresie wiedzy ekologicznej a zrównoważony rozwój regionu.....	46
Henryk Łabędzki: Kapitał ludzki i społeczny na przygranicznych obszarach wiejskich w południowo-zachodniej Polsce.....	56
Magdalena Łyszkiewicz: Kontrola zarządcza w jednostkach samorządu terytorialnego w świetle polskich uregulowań prawnych.....	67
Piotr Maleszyk: Specyfika lubelskiego rynku pracy.....	80
Karol Mroziak: Zmiany jakości życia mieszkańców w gminie wiejskiej podlegającej suburbanizacji.....	91
Ciechosław Patrzalek, Maria Heldak: Rola rzeczoznawcy majątkowego w gospodarowaniu gminnym zasobem nieruchomości.....	102
Andrzej Pawlik: Klasyfikacja województw pod względem poziomu innowacyjności.....	111
Agnieszka Perzyńska: Marka w marketingu terytorialnym.....	120
Jan Polski: Ekonomiczne znaczenie ładu przestrzennego w regionie.....	128
Katarzyna Przybyła, Eleonora Gonda-Soroczyńska: Przekształcenia bazy ekonomicznej Wrocławia.....	137
Adam Przybyłowski: Strategie regionalne polskich województw w obszarze zrównoważonego rozwoju i transportu.....	145
Małgorzata Rogowska: Koncepcja kreatywnego miasta w teorii i praktyce.....	156
Anna Romanów-Struzik: Analiza postępów w procesie kontraktacji i wydatkowania w ramach PO KL w latach 2007-2010.....	166
Łukasz Satola: Zróżnicowanie wykorzystania funduszy Unii Europejskiej w układzie centrum – peryferia.....	176
Agnieszka Stacherzak, Maria Heldak: Przemiany funkcjonalne obszarów wiejskich Dolnego Śląska w latach 1996-2010.....	186
Alina Walenia: Kierunki i cele polityki rozwoju regionalnego Podkarpacia w latach 2007-2013.....	196

Magdalena Wiśniewska: Współpraca międzysektorowa na rzecz dynamizacji procesów innowacyjnych.....	207
Dariusz Zawada: Miasto jako produkt skumulowany	216
Adam Zydrón, Piotr Szczepański: Ekonomiczne implikacje decyzji planistycznych a kształtowanie struktury przestrzennej gminy Luboń	226

Summaries

Bartosz Dąbrowski: Legal and spatial conditions of performance of solar farm investment.....	19
Katarzyna Domańska, Anna Iwanicka: The competitiveness of dairy enterprises and economic crisis (on the example of Lublin Voivodeship) .	30
Marcin Jurewicz: Sources of financing of the activity of chambers of commerce	37
Marcin Kalinowski: Electoral contract or articulation of interest? Dilemmas of forming of economic policy on the local level	45
Alina Kulczyk-Dynowska: Education in the field of ecological knowledge and sustainable development of the region.....	55
Henryk Łabędzki: Human and social capital on borderland rural areas in south western Poland	66
Magdalena Łyszkiewicz: Management control in local government in the light of Polish legislature	78
Piotr Maleszyk: Characteristics of the labour market in Lublin Voivodeship	90
Karol Mroziak: Changes of quality of life in a rural community undergoing suburbanization.....	101
Ciechosław Patrzalek, Maria Heldak: The role of the expert in real estate in the management of communal property resources	110
Andrzej Pawlik: The classification of innovation level in voivodeships.....	119
Agnieszka Perzyńska: Brand in territorial marketing.....	127
Jan Polski: Economic meaning of spatial order in region.....	136
Katarzyna Przybyła, Eleonora Gonda-Soroczyńska: Transformation of Wrocław economic base	144
Adam Przybyłowski: Sustainable development and transport in the Polish voivodeships strategies	155
Małgorzata Rogowska: Creative city concept in theory and practice.....	165
Anna Romanów-Struzik: Progress analysis in the process of contracting and spending under Human Capital Operational Programme in the period 2007-2010.....	175
Łukasz Satola: The differences in the use of the European Union funds in the centre – peripheries system	185

Agnieszka Stacherzak, Maria Heldak: Functional transformation in rural areas of Lower Silesia in the years 1996-2010.....	195
Alina Walenia: Directions and aims of the regional development policy for the region of Podkarpacie in the years 2007-2013.....	206
Magdalena Wiśniewska: Fostering innovation processes through inter-sectoral cooperation	215
Dariusz Zawada: City as a cumulative product	225
Adam Zydróż, Piotr Szczepański: Economic implications of planning decisions and shaping spatial structure of Luboń community	236

Piotr Maleszyk

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

SPECYFIKA LUBELSKIEGO RYNKU PRACY

Streszczenie: W artykule dokonano statystycznej analizy rynku pracy województwa lubelskiego, wskazując cechy wyróżniające go na tle pozostałych województw, a następnie omówiono cechy gospodarki regionu oddziałujące na stronę popytową rynku pracy: poziom i dynamikę produkcji, znaczenie obszarów wiejskich i rolnictwa oraz kondycję sektora przedsiębiorstw. Wykazano, że dla wyjaśnienia niższej od krajowej dynamiki zatrudnienia większe znaczenie mogą mieć czynniki związane z popytową stroną rynku pracy niż nieuzasadniony ekonomicznie wzrost płac.

Słowa kluczowe: regionalne i lokalne rynki pracy, popyt na pracę, zróżnicowania regionalne.

1. Wstęp

Jedną z istotnych i trwałych cech rynku pracy w Polsce jest jego silne regionalne zróżnicowanie, mierzone m.in. stopą bezrobocia, wielkością i strukturą zatrudnienia, produktywnością pracy czy poziomem wynagrodzeń. Zróżnicowanie wynika z tego, że rynek pracy jest kategorią posiadającą wymiar przestrzenny, a jego funkcjonowanie zależy od potencjału społeczno-ekonomicznego poszczególnych obszarów. Z drugiej strony, w badaniach regionalnych i lokalnych rynków pracy należy wystrzegać się przeceniania ich specyficznych cech. Jak zauważa M. Góra, każdy regionalny czy lokalny rynek pracy jest przede wszystkim rynkiem pracy z rządzącymi nim ogólnymi prawidłowościami, a dopiero w drugiej kolejności konkretnym rynkiem pracy poddanym dodatkowym uwarunkowaniom, charakterystycznym tylko dla danego regionu czy powiatu¹. Właściwa identyfikacja cech wyróżniających regionalny rynek pracy na tle kraju pozwala zatem na lepszą weryfikację stopnia adekwatności najczęściej formułowanych wniosków z badań ogólnopolskich do wyjaśnienia zjawisk na rynku pracy w konkretnym województwie. Wydaje się, że najważniejsze problemy polskiego rynku pracy, najczęściej wskazywane w literaturze przedmiotu, można sprowadzić do niskiej aktywności zawodowej, znacznych niedo-

¹ M. Góra, U. Sztanderska, *Wprowadzenie do analizy lokalnego rynku pracy*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2006, s. 6.

pasowań strukturalnych oraz niekorzystnych rozwiązań instytucjonalnych oddziałujących na sytuację na tym rynku².

Uznając zasadność powyższej diagnozy również w ocenie sytuacji na rynku pracy województwa lubelskiego, celem niniejszej publikacji jest zbadanie, czy w przypadku tego regionu do istotnych problemów należy zaliczyć również słabość popytowej strony rynku pracy. Dla jego realizacji dokonano najpierw statystycznej analizy specyfiki rynku pracy regionu lubelskiego na tle kraju, a następnie omówiono wybrane cechy regionu oddziałujące na poziom zgłaszanego popytu na pracę: poziom i dynamikę produkcji, znaczenie obszarów wiejskich i rolnictwa oraz sytuację sektora przedsiębiorstw. Dane statystyczne – o ile nie zaznaczono inaczej – pochodzą z Banku Danych Lokalnych GUS. W analizie stacjonarnej wykorzystano wskaźniki pochodzące z 2010 r., kierując się kryterium aktualności oraz porównywalności danych. Zakres czasowy badania dynamiki zmiennych makroekonomicznych zasadniczo dotyczy okresu od roku 2003, charakteryzującego się rekordowym bezrobociem, choć w przypadku niektórych wskaźników okres analizy wydłużono, obejmując – w zależności od dostępności porównywalnych danych statystycznych – część lat 90., co pozwoliło uchwycić długookresowe tendencje na rynku pracy w okresie transformacji.

2. Statystyczna analiza rynku pracy województwa lubelskiego

Dla ilustracji charakterystycznych cech rynku pracy województwa lubelskiego warto dokonać krótkiej analizy podstawowych wskaźników makroekonomicznych tego regionu na tle kraju oraz występujących między nimi zależności. Województwo lubelskie charakteryzuje się przeciętnym na tle kraju poziomem zatrudnienia. Średnioroczny wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku produkcyjnym w 2010 r. wyniósł 65% wobec 64,9% dla Polski. Warto jednak zauważyć, że od połowy lat 90. do 2007 r. jego poziom należał do najwyższych w kraju, przy czym wykazywał się relatywnie niższymi spadkami w okresach dekoniunktury. Specyficzna jest również struktura zatrudnienia: Lubelskie charakteryzuje się najwyższym udziałem zatrudnienia w rolnictwie w kraju oraz wyraźnym niedorozwojem przemysłu i usług (por. tab. 1).

² Takie tezy można znaleźć w pracach wielu polskich ekonomistów, np. E. Kwiatkowski (red.), *Rynek pracy w Polsce – tendencje, uwarunkowania, polityka państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010, s. 7-28; E. Kryńska, Ł. Arendt, *Strategiczne priorytety dla polskiego rynku pracy w perspektywie długookresowej*, [w:] *Kryzys ekonomiczny a przestrzenny i funkcjonalny wymiar polityki gospodarczej*, red. K. Pająk, J.J. Tumidajewicz, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 120-136; M. Kabaj, *Ekonomia tworzenia i likwidacji miejsc pracy. Dezaktywizacja Polski?*, Wydawnictwo IPiSS, Warszawa 2005, s. 18-19; M. Socha, U. Sztanderska, *Strukturalne podstawy bezrobocia w Polsce*, PWN, Warszawa 2000; M. Bukowski (red.), *Zatrudnienie w Polsce 2005*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2005; M. Góra, *Trwale wysokie bezrobocie w Polsce. Wyjaśnienia i propozycje*, „*Ekonomista*” 2005, nr 1, s. 27-48.

Tabela 1. Sektorowa struktura zatrudnienia w Polsce i województwie lubelskim w 2010 r.

Wyszczególnienie	Rolnictwo	Przemysł	Usługi
Polska	12,8%	30,2%	56,9%
Województwo lubelskie	28,2%	20,9%	50,9%

Źródło: obliczenia własne, na podstawie średniorocznych danych BAEL.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie pod koniec 2010 r. wyniosła 13,1%, tylko nieznacznie przewyższając poziom ogólnopolski (12,4%). Również średnioroczne dane BAEL wskazują na poziom zjawiska zbliżony do średniej krajowej (9,9% wobec 9,6% dla Polski, dane za rok 2010). Od początku okresu transformacji do 2005 r. stopa bezrobocia była natomiast wyraźnie niższa niż wskaźnik ogólnopolski, zmieniała się w tym samym kierunku, lecz jej wahania były mniejsze. Analizując strukturę bezrobotnych według cech socjoekonomicznych (wiek, płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania, staż pracy, czas trwania bezrobocia), region na tle innych województw wyróżnia się jednym z najwyższych udziałów młodzieży w bezrobociu rejestrowanym ogółem (3. miejsce), najwyższym bezrobociem wśród osób z wyższym wykształceniem czy wykształceniem średnim, znacznym udziałem bezrobotnych zamieszkałych na terenach wiejskich (4. miejsce), najwyższym udziałem bezrobotnych bez stażu pracy i nieco wyższą od przeciętnej uporczywością bezrobocia mierzoną udziałem bezrobotnych zarejestrowanych powyżej 12 miesięcy (4. miejsce).

Pod względem poziomu płac, region lubelski nie wyróżnia się znacząco na tle innych województw. Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w 2010 r. wyniosło 2922,60 zł (8. miejsce), co w wyniku silnej asymetryczności rozkładu wynagrodzeń w przekroju województw stanowiło 90,6% średniej krajowej. Z perspektywy postawionego w tej pracy celu badawczego istotne wydaje się zbadanie relacji między dynamiką płac a tempem wzrostu wydajności. Według powszechnie akceptowanych poglądów ekonomii neoklasycznej tempo wzrostu płac przewyższające dynamikę wydajności pracy będzie w długim okresie przyczyniało się do zmniejszenia zatrudnienia³. Inaczej rzecz ujmując, nieuzasadniony ekonomicznie wzrost płac w regionie mógłby być przyczyną niskiej na tle kraju dynamiki zatrudnienia. Obliczenia istotne dla rozstrzygnięcia tej kwestii zaprezentowano w tabeli 2. Zarówno w przypadku Lubelszczyzny, jak i całego kraju dynamika wynagrodzeń w okresie 2003-2010 nie powinna oddziaływać negatywnie na zmiany zatrudnienia, o czym świadczy wyższa od jedności relacja średniorocznej dynamiki wydajności pracy do tempa wzrostu płac. Wskaźnik indeksu dla Lubelszczyzny jest jednak nieco niższy niż w kraju, co może wskazywać na mniej korzystną dla wzrostu zatrudnienia relację zmian badanych wskaźników. Było to spowodowane głównie wolniejszym tempem wzrostu wydajności pracy w latach 2004-2006, a także wysokim na tle kraju wzrostem płac w 2010 r., który jednak okazał się uzasadniony ekonomicznie.

³ Por. E. Kwiatkowski, *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, PWN, Warszawa 2002, s. 101-102.

Tabela 2. Dynamika wydajności pracy, płac oraz ich relacja dla Polski i województwa lubelskiego w okresie 2003-2009

Wyszczególnienie	Kraj/Region	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Zmiana średnioroczna
Dynamika wydajności pracy (dWP) (w %)	Polska	4,60	10,80	4,50	6,20	6,90	4,30	7,80	6,20	6,40
	województwo lubelskie	4,40	8,70	2,50	5,40	8,50	7,70	4,10	7,60	6,10
Dynamika płac (dP) (w %)	Polska	4,20	4,00	3,80	4,90	7,90	10,10	5,40	3,90	5,50
	województwo lubelskie	3,90	4,80	3,80	4,60	7,80	11,20	4,80	7,10	6,00
Indeks dWP/dP	Polska	1,11	2,67	1,18	1,28	0,86	0,42	1,43	1,59	1,28
	województwo lubelskie	1,14	1,80	0,64	1,17	1,09	0,69	0,87	1,07	1,06

W obliczeniach użyto wielkości nominalnych wydajności pracy (wyrażonej wartością dodaną brutto na 1 pracującego) oraz płac, co – po przyjęciu założenia o jednakowej wielkości delatora dla obu wskaźników – daje urealnione wielkości indeksu

Źródło: obliczenia własne, na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 3. Wybrane miary dynamiki rynku pracy Polski i województwa lubelskiego w okresie 2008-2010

	Wskaźnik	Polska			Województwo lubelskie		
		2008	2009	2010	2008	2009	2010
1	Wskaźnik przyjęć (w %)	26,5	18,8	20,3	20,2	16,7	15,7
2	Wskaźnik zwolnień (w %)	25,2	20,4	19,5	19,2	16,2	15,5
3	Stopa napływu do bezrobocia (w %)	13,9	18,0	15,7	12,3	16,8	16,0
4	Stopa odpływu z bezrobocia (w %)	9,6	12,4	10,6	8,1	10,1	10,0
5	Stopa odpływu z bezrobocia do zatrudnienia (w %)	3,8	5,2	4,8	3,2	4,3	4,3

Wskaźnik przyjęć do pracy to stosunek liczby przyjęć do pracy pomniejszonej o osoby powracające z urlopów wychowawczych i bezpłatnych w badanym okresie do liczby zatrudnionych według stanu w dniu 31 XII z roku poprzedniego. Wskaźnik zwolnień z pracy to stosunek liczby zwolnień pomniejszonej o osoby, które otrzymały urlopy wychowawcze i bezpłatne w badanym okresie, do liczby zatrudnionych według stanu w dniu 31 XII z roku poprzedniego. Stopa napływu (odpływu) z bezrobocia to relacja bezrobotnych nowo zarejestrowanych (wyrejestrowanych) w danym roku do liczby bezrobotnych na koniec roku poprzedniego. Stopa odpływu z bezrobocia do zatrudnienia to stosunek bezrobotnych wyrejestrowanych z tytułu podjęcia pracy do liczby bezrobotnych na koniec roku poprzedniego.

Źródło: obliczenia własne, na podstawie danych GUS.

Ważną cechą rynku pracy jest jego dynamika. Można ją ocenić na podstawie badania przepływów między grupami na rynku pracy oraz liczby tworzonych i likwi-

dowanych miejsc pracy⁴. Pomiar tych procesów jest trudny i często niejednoznaczny, a dane statystyczne GUS i Urzędów Pracy ukazują tylko część tych zjawisk. Można jednak na ich podstawie oceniać zróżnicowanie dynamiki regionalnych rynków pracy oraz jej zmienność w czasie. Wybrane wskaźniki dynamiki rynku pracy zostały przedstawione w tabeli 3.

Przedstawiony zakres czasowy obejmuje zarówno korzystny dla koniunktury na rynku pracy rok 2008, jak i naznaczone kryzysem lata 2009 i 2010. Niezależnie od sytuacji gospodarczej, intensywność procesu tworzenia i likwidacji miejsc pracy mierzona wskaźnikami przyjęć i zwolnień, a także napływy do i z bezrobocia były wyraźnie niższe niż wskaźniki ogólnopolskie. Przytoczone dane dowodzą stagnacyjnego charakteru rynku pracy regionu. Oznacza to wolniejszą realokację siły roboczej, która jest niekorzystna z punktu widzenia dynamiki procesów restrukturyzacyjnych, szybkości wdrażania postępu technicznego, efektywnego dopasowania pracowników do wakatów i przenoszenia czynnika pracy do bardziej produktywnych firm⁵.

3. Wybrane uwarunkowania popytu na pracę w regionie

Popyt na pracę, oznaczający łączne zapotrzebowanie na siłę roboczą zgłaszane przez podmioty gospodarcze, utożsamiamy jest z sumą zajętych (tzw. popyt zrealizowany) i wolnych miejsc pracy (popyt niezrealizowany). W literaturze przedmiotu istnieje zgodność, że popyt na pracę zależy od popytu na dobra i usługi⁶, jednak dyskusje dotyczące makroekonomicznych determinant popytu obejmują również płace, inwestycje, postęp techniczny, instytucje rynku pracy czy politykę gospodarczą państwa⁷. W ujęciu mikroekonomicznym proces tworzenia i likwidacji miejsc pracy jest pochodną sytuacji przedsiębiorstwa i zależy przede wszystkim od: dynamiki popytu krajowego i zagranicznego, wzrostu inwestycji, sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, modernizacji i zmian techniczno-organizacyjnych zwiększających możliwości sprzedaży, ulg podatkowych, dostępności źródeł finansowania czy elastyczności warunków zatrudnienia⁸. Analizując uwarunkowania popytowej strony rynku pracy w województwie lubelskim, warto zwrócić uwagę na trzy cechy wyróżniające gospodarkę regionu: niski poziom i dynamikę rozwoju gospodarczego mierzonego za pomocą produktu krajowego brutto, relatywnie duże na tle kraju znaczenie obszarów wiejskich i rolnictwa oraz słabszą kondycję sektora przedsiębiorstw.

⁴ Por. E. Kwiatkowski (red.), *Przepływy siły roboczej a efekty aktywnej polityki państwa na rynku pracy w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1998, s. 21-37.

⁵ M. Bukowski (red.), *Zatrudnienie w Polsce 2009. Przedsiębiorczość dla pracy*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 96.

⁶ R. Ehrenberg, R. Smith, *Modern Labor Economics: Theory and Public Policy*, 11th Edition, Prentice Hall 2009, s. 59.

⁷ A. Rogut, *Determinanty popytu na pracę w Polsce w okresie transformacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008, s. 45-79.

⁸ Por. M. Kabaj, wyd. cyt., s. 22.

Sytuacja na rynku pracy zależy w znacznej mierze od przebiegu procesów gospodarczych na rynku produktów, których syntetyczną miarą jest produkt krajowy brutto (PKB). Region lubelski charakteryzuje się najniższym poziomem PKB na mieszkańca (67,6% średniej krajowej w 2010 r.). Pod względem długookresowej dynamiki produktu zajmuje on przedostatnią pozycję w Polsce, ze średniorocznym realnym wzrostem PKB w okresie 1995-2010 równym niespełna 3% (Polska: 4,4%), przy czym trudno wskazać oznaki trwałej zmiany tych tendencji w ostatnich latach. Pod względem wydajności pracy⁹ region zajmuje ostatnie miejsce wśród województw (69,7% średniej krajowej). Niski poziom rozwoju gospodarczego regionu jest w pewnej mierze uwarunkowany dużym znaczeniem rolnictwa, które charakteryzuje się wyraźnie niższą produktywnością niż pozostałe sektory. Warto jednak zwrócić uwagę, że różnice w dynamice produkcji i poziomie wydajności między regionem a średnią dla kraju istnieją również w poszczególnych sektorach. Istotną determinantą dysproporcji rozwojowych może więc być również niski poziom technicznego uzbrojenia pracy.

Zgodnie z elementarnymi zależnościami w ekonomii, dynamika zatrudnienia zależy nie tylko od tempa wzrostu gospodarczego, ale również od jego intensywności zatrudnieniowej. Bolesnym doświadczeniem polskiego rynku pracy w okresie transformacji był tzw. wzrost bezzatrudnieniowy. Zasadniczym czynnikiem determinującym wzrost gospodarczy od początku lat 90. do 2003 r. była wysoka dynamika wydajności pracy, wynikająca z polepszenia technicznego uzbrojenia pracy, poprawy motywacji do pracy i postępu organizacyjnego, natomiast wzrost zatrudnienia był relatywnie niewielki¹⁰. W kolejnych latach wzrostowi gospodarczemu towarzyszyła już nieco wyższa dynamika zatrudnienia. Przyjmując za rok bazowy 2003, PKB Polski do roku 2010 wzrósł realnie o 37%, czemu towarzyszył wzrost zatrudnienia o nieco ponad 14%. W porównywalnym okresie, w województwie lubelskim realny przyrost PKB o 26% przyczynił się do wzrostu zatrudnienia o nieco ponad 9%. Intensywność zatrudnieniowa wzrostu gospodarczego regionu w analizowanym okresie była więc podobna i wyniosła niespełna 40%. Należy jednak zwrócić uwagę, że związek między dynamiką produktu krajowego a zatrudnieniem w regionie i kraju różni się w zależności od koniunktury gospodarczej. W okresach dobrej koniunktury zatrudnienie w regionie rosło wolniej, niż wskazywałyby na to tempo wzrostu gospodarczego, natomiast w czasie obniżonej aktywności gospodarczej spadki zatrudnienia były relatywnie łagodne na tle tendencji ogólnopolskich.

Duże znaczenie dla kształtowania się popytu na pracę może mieć również znaczenie obszarów wiejskich. Z danych statystycznych za rok 2010 wynika, że Lubelszczyzna na tle pozostałych województw charakteryzuje się jednym z najniższych wskaźników urbanizacji (46%, 14. pozycja), najwyższym udziałem zatrudnionych w rolnictwie (28%) oraz wysokim udziałem bezrobotnych zarejestrowanych zamiesz-

⁹ Poziom wydajności pracy liczony jest wartością dodaną brutto przypadającą na 1 pracującego.

¹⁰ Por. np. T. Tokarski, *Statystyczna analiza regionalnego zróżnicowania wydajności pracy, zatrudnienia i bezrobocia w Polsce*, PTE, Warszawa 2005, s. 71-74, 124-127.

kałych na wsi w bezrobociu ogółem (54%, 4. pozycja). Należy zauważyć, że zgodnie z teorią struktury Fischera i Clarka duże znaczenie rolnictwa w strukturze gospodarczej wskazuje na niższy poziom rozwoju gospodarczego¹¹. Ponadto, według szacunków E. Kwiatkowskiego, L. Kucharskiego i T. Tokarskiego, nadzatrudnienie w rolnictwie w województwie lubelskim należało do najwyższych w kraju¹², a dane ze spisu rolnego z 2010 r. potwierdzają utrzymywanie się znacznych nadwyżek siły roboczej w tym sektorze¹³. Wysokie zatrudnienie w rozdrobnionym rolnictwie implikuje nasilenie zjawiska ubóstwa pracujących (*working poor*) na obszarach wiejskich regionu, co oznacza niższy popyt na rynku produktów.

Duże znaczenie rolnictwa ma ważne następstwa dla kształtowania się wskaźników makroekonomicznych rynku pracy. W Polsce regiony o ponadproporcjonalnych wielkościach zatrudnienia w nisko produktywnym sektorze rolnym, charakteryzujące się znacznym bezrobociem ukrytym, odznaczają się stosunkowo wysokimi odsetkami pracujących¹⁴. Niska wrażliwość zatrudnienia na Lubelszczyźnie na zmiany aktywności gospodarczej również jest w znacznej mierze zdeterminowana strukturalnie: najwyższą elastycznością zatrudnienia względem wartości dodanej charakteryzuje się przemysł, natomiast dla rolnictwa zależność ta jest ujemna i nieistotna statystycznie¹⁵. Analogicznie, wysokie zatrudnienie w tym sektorze wpływa stabilizująco na wahania stopy bezrobocia. Warto również zwrócić uwagę na związek między wysokim poziomem bezrobocia ukrytego a relatywnie niską stopą jawnego bezrobocia¹⁶.

Odmienne funkcjonowanie rynków pracy na obszarach wiejskich jest uwarunkowane przestrzennie. Obszary te charakteryzują się znacznie większym niż w miastach rozproszeniem gospodarstw domowych i przedsiębiorstw. Popyt na produkty jest więc niższy, a możliwości specjalizacji mniejsze niż w miastach. Źródła zaopatrzenia i rynki zbytu przeważnie znajdują się w większej odległości. Dostępność transportowa jest z reguły niższa, a infrastruktura techniczno-ekonomiczna i społeczna słabiej rozwinięta¹⁷. W takich warunkach prowadzenie wielu rodzajów działalności gospodarczej, zwłaszcza w branżach usługowych, jak np. handel, staje się nieopłacalne. Dotyczy to w szczególności obszarów wiejskich znajdujących się w dużym oddaleniu od większych ośrodków miejskich. Rezultatem jest mniejsza kreacja miejsc pracy, niższa dynamika rynku, a także wydłużenie dopasowań przy jednoczesnym obniżeniu ich efektywności. Ważniejszą rolę w lokalnej gospodarce

¹¹ E. Kwiatkowski (red.), *Zróżnicowanie rozwoju polskich regionów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008, s. 209.

¹² E. Kwiatkowski, L. Kucharski, T. Tokarski, *Makroekonomiczne skutki nadzatrudnienia w rolnictwie polskim*, [w:] *Zarządzanie zasobami ludzkimi w warunkach nowej gospodarki*, red. Z. Wiśniewski, A. Poczowski, Wydawnictwo Wolters Kluwers, Kraków 2004, s. 161-162.

¹³ *Powszechny spis rolny 2010 – raport z wyników*, GUS, Warszawa 2011.

¹⁴ Por. T. Tokarski, wyd. cyt., s. 131.

¹⁵ Ibidem, s. 145.

¹⁶ E. Kwiatkowski, L. Kucharski, T. Tokarski, wyd. cyt., s. 162-166; T. Tokarski, wyd. cyt., s. 147.

¹⁷ R. Domański, *Gospodarka przestrzenna. Podstawy teoretyczne*, PWN, Warszawa 2007, s. 53-69.

odgrywa sektor publiczny, a w wielkościowej strukturze przedsiębiorstw relatywnie większe znaczenie mają mikro i małe przedsiębiorstwa, przy słabszej reprezentacji średnich i dużych podmiotów¹⁸. Istotne bariery dla rozwoju zatrudnienia na obszarach wiejskich, zwłaszcza w rozwijaniu pozarolniczej działalności gospodarczej, są związane także z podażową stroną rynku pracy. Siła robocza jest gorzej wykształcona i posiada niższe kwalifikacje niż pracujący i bezrobotni w miastach. Typowa jest także negatywna selekcja do zamieszkania na wsi: młodzież z wyższymi aspiracjami i lepszymi umiejętnościami szkolnymi decyduje się na zamieszkanie w mieście¹⁹.

Relatywnie gorsza sytuacja przedsiębiorstw w województwie lubelskim także wpływa niekorzystnie na regionalny rynek pracy. Gospodarkę regionu cechuje niskie nasycenie przedsiębiorczością i rozdrobnienie podmiotów gospodarczych. Liczba podmiotów znajdujących się w rejestrze REGON przypadająca na 10 tys. mieszkańców w 2010 r. wyniosła 762, stanowiąc 74,4% średniej krajowej (15. pozycja). Struktura przedsiębiorstw według wielkości zatrudnienia jest zbliżona do krajowej, z nieznacznie mniejszym udziałem podmiotów średnich, zatrudniających powyżej 49 pracowników, oraz dużych, z zatrudnieniem powyżej 249 osób. Po obliczeniu wskaźnika liczby przedsiębiorstw poszczególnych typów na 10 tys. mieszkańców okazuje się jednak, że liczba średnich podmiotów w regionie stanowi tylko 69% średniej krajowej, a dużych 58%. Analogiczne wielkości dla podmiotów wyłącznie sektora prywatnego są jeszcze niższe i wynoszą 58 i 46%. Konsekwencją jest mniejsza siła ekonomiczna podmiotów, co przekłada się na relatywną słabość popytowej strony rynku pracy na tle kraju²⁰.

Istotna dla analizy popytu na pracę jest zależność tworzenia miejsc pracy i poziomu inwestycji. Korzystny wpływ inwestycji na wzrost zatrudnienia i spadek bezrobocia stanowi ważny element koncepcji keynesowskiej²¹, a długookresowa przewaga prozatrudnieniowego efektu inwestycji służących wdrożeniu nowych technologii nad efektem wypierania siły roboczej jest potwierdzona badaniami empirycznymi²². Także badania ankietowe NBP polskich przedsiębiorstw dowodzą pozytywnego związku między inwestycjami a wzrostem zatrudnienia²³. Na tle pozostałych

¹⁸ Por. E. Davis, L. Connolly, B. Weber, *Local Labor Market Conditions and the Jobless Poor: How Much Does Local Job Growth Help in Rural Areas?*, "Journal of Agriculture and Resource Economics" 2003, vol. 28, issue 03, s. 505-506; *Study on Employment, Growth and Innovation in Rural Areas*, ECORYS, Rotterdam 2010, s. 27, 45.

¹⁹ *Sytuacja ludzi młodych na rynku pracy na obszarach wiejskich w Polsce*, red. I. Kołomyjska, M. Mażewska, Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Warszawa 2007, s. 18.

²⁰ *Rynek pracy w województwie lubelskim w latach 2007-2010*, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2011, s. 50.

²¹ Por. E. Kwiatkowski, *Bezrobocie...*, s. 109-120; B. Snowdown, H. Vane, P. Wynarczyk, *Współczesne nurty makroekonomii*, PWN, Warszawa 1998, s. 74.

²² R. Layard, *How to Beat Unemployment*, Oxford University Press 1986, s. 76-80.

²³ *Informacja o kondycji przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w IV kwartale 2011 oraz prognoz na I kwartał 2012*, NBP, Warszawa 2012, s. 16.

województw lubelskie odznacza się najniższym wskaźnikiem inwestycji²⁴, który w okresie 2003-2010 wyniósł przeciętnie 53,9% średniej krajowej. Ich poziom wynika przede wszystkim ze słabości przedsiębiorstw, a nie dużego znaczenia rolnictwa w strukturze gospodarczej: przeciętny wskaźnik inwestycji po wyłączeniu tego sektora z analizy wciąż wynosi tylko 63,7%, co jest najniższym wynikiem wśród województw. Napływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich jest również niewielki: udział kapitału zagranicznego w PKB regionu wyniósł w 2010 r. 1,9% (15. miejsce), podczas gdy dla kraju 11,2%. Niski poziom inwestycji przyczynia się do niższego wzrostu zatrudnienia i słabszej dynamiki rynku pracy.

Sektor przedsiębiorstw charakteryzuje się również niskim na tle kraju poziomem konkurencyjności. Oprócz przedstawionych już danych dotyczących nakładów inwestycyjnych i nasycenia przedsiębiorczością, wskazuje na to również najniższa w kraju otwartość gospodarki (mierzona relacją obrotów handlowych do PKB), niska produktywność siły roboczej oraz słaba dostępność komunikacyjna regionu. Warto natomiast zauważyć, że czynniki podażowe rynku pracy oddziałują korzystnie na konkurencyjność regionu, o czym mogą świadczyć wysoki poziom wykształcenia ludności czy odsetek osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym²⁵. Potwierdza to też o słabej na tle kraju popytowej stronie rynku pracy w województwie lubelskim.

4. Podsumowanie

Sytuacja na rynku pracy w województwie lubelskim wydaje się niekorzystna na tle tendencji ogólnokrajowych. Wprawdzie wysokość stopy zatrudnienia czy bezrobocia jest zbliżona do wielkości ogólnopolskich, jednak regionalny rynek pracy odznacza się zacofaną strukturą zatrudnienia, wysokim nadzatrudnieniem w rolnictwie oraz niekorzystną strukturą bezrobocia, dowodzącą niezadowolającego wykorzystania zasobów ludzkich. Zauważalna jest przy tym niższa dynamika przepływów na rynku pracy, która przyczynia się do spowolnienia tempa realokacji siły roboczej. Okazuje się również, że dla wyjaśnienia powolnego tempa wzrostu zatrudnienia większe znaczenie mają czynniki związane z popytową stroną rynku pracy niż nieuzasadniony ekonomicznie wzrost płac. Wydaje się więc, że przyczyn niskiej dynamiki zatrudnienia należy upatrywać przede wszystkim w niekorzystnej sytuacji na rynku produktów, na co wskazuje niski poziom i dynamika produktu krajowego. W analizie zasygnalizowano, że taka sytuacja może być uwarunkowana strukturalnymi własnościami gospodarki regionu: dużym na tle kraju znaczeniem obszarów wiejskich i rolnictwa, a także gorszą sytuacją sektora przedsiębiorstw, przejawiającą się m.in. niższym nasyceniem przedsiębiorczością, relatywnie mniejszą liczbą śred-

²⁴ Wskaźnik inwestycji otrzymano, przeliczając inwestycje rzeczowe na osobę czynną zawodowo.

²⁵ Zob. więcej: K. Kieroń, K. Pogorzelski, *Kierunki rozwoju przedsiębiorstw w województwie lubelskim*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2011, s. 23-25.

nich i dużych podmiotów, niskim wskaźnikiem inwestycji czy niewielkim znaczeniem wymiany zagranicznej.

Z powyższej diagnozy sytuacji na regionalnym rynku pracy wynika, że priorytetowe znaczenie dla jej poprawy będzie miała aktywność państwa wspierająca proces powstawania miejsc pracy poprzez stwarzanie producentom korzystniejszych warunków uruchamiania i zwiększenia produkcji. Natomiast polityka skoncentrowana na instrumentach aktywizujących bezrobotnych i zwiększających ich kwalifikacje nie jest w stanie doprowadzić do trwałego wzrostu popytu na pracę. Korzystny wpływ na rynek pracy mogłyby także wywrzeć działania wspierające wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, przyczyniające się do wzrostu miejsc pracy poza rolnictwem.

Literatura

- Bukowski M. (red.), *Zatrudnienie w Polsce 2009. Przedsiębiorczość dla pracy*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2010.
- Bukowski M. (red.), *Zatrudnienie w Polsce 2005*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2005.
- Davis E., Connolly L., Weber B., *Local Labor Market Conditions and the Jobless Poor: How Much Does Local Job Growth Help in Rural Areas?*, "Journal of Agriculture and Resource Economics" 2003, vol. 28, issue 03.
- Domański R., *Gospodarka przestrzenna. Podstawy teoretyczne*, PWN, Warszawa 2007.
- Ehrenberg R.G., Smith R.S., *Modern Labor Economics: Theory and Public Policy*, 11th Edition, Prentice Hall 2009, http://fac.ksu.edu.sa/sites/default/files/Modern_labor_economics_theory_and_public_policy_0.pdf, dostęp: 29.04.2014.
- Góra M., Sztanderska U., *Wprowadzenie do analizy lokalnego rynku pracy*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2006.
- Góra M., *Trwale wysokie bezrobocie w Polsce. Wyjaśnienia i propozycje*, „Ekonomista” 2005, nr 1. *Informacja o kondycji przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w IV kwartale 2011 oraz prognoz na I kwartał 2012*, NBP, Warszawa 2012.
- Kabaj M., *Ekonomia tworzenia i likwidacji miejsc pracy. Dezaktywizacja Polski?*, Wydawnictwo IPiSS, Warszawa 2005.
- Kieroń K., Pogorzelski K., *Kierunki rozwoju przedsiębiorstw w województwie lubelskim*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2011.
- Kołodziejka I., Mażewska M. (red.), *Sytuacja ludzi młodych na rynku pracy na obszarach wiejskich w Polsce*, Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Warszawa 2007.
- Kryńska E., Arendt Ł., *Strategiczne priorytety dla polskiego rynku pracy w perspektywie długookresowej*, [w:] *Kryzys ekonomiczny a przestrzenny i funkcjonalny wymiar polityki gospodarczej*, red. K. Pająk, J.J. Tumidajewicz, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011.
- Kwiatkowski E., *Kluczowe wyzwania polskiego rynku pracy*, [w:] *Rynek pracy w Polsce – tendencje, uwarunkowania, polityka państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010.
- Kwiatkowski E. (red.), *Zróźnicowanie rozwoju polskich regionów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008.
- Kwiatkowski E., *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, PWN, Warszawa 2002.

- Kwiatkowski E., Kucharski L., Tokarski T., *Makroekonomiczne skutki nadzatrudnienia w rolnictwie polskim*, [w:] *Zarządzanie zasobami ludzkimi w warunkach nowej gospodarki*, red. Z. Wiśniewski, A. Poczowski, Wydawnictwo Wolters Kluwers, Kraków 2004.
- Kwiatkowski E. (red.), *Przepływy siły roboczej a efekty aktywnej polityki państwa na rynku pracy w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1998.
- Layard R., *How to Beat Unemployment*, Oxford University Press Oxford 1986.
- Powszechny spis rolny 2010 – raport z wyników*, GUS, Warszawa 2011.
- Rogut A., *Determinanty popytu na pracę w Polsce w okresie transformacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008.
- Rynek pracy w województwie lubelskim w latach 2007-2010*, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2011.
- Snowdown B., Vane H., Wynarczyk P., *Współczesne nurty makroekonomii*, PWN, Warszawa 1998.
- Socha M., Sztanderska U., *Strukturalne podstawy bezrobocia w Polsce*, PWN, Warszawa 2000.
- Study on Employment, Growth and Innovation in Rural Areas*, ECORYS, Rotterdam 2010.
- Sytuacja ludzi młodych na rynku pracy na obszarach wiejskich w Polsce*, red. I. Kołomyjska, M. Mażewska, Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Warszawa 2007.
- Tokarski T., *Statystyczna analiza regionalnego zróżnicowania wydajności pracy, zatrudnienia i bezrobocia w Polsce*, PTE, Warszawa 2005.

CHARACTERISTICS OF THE LABOUR MARKET IN LUBLIN VOIVODESHIP

Summary: The article analyzes the labour market in Lublin Voivodeship. Firstly, it presents its distinctive features on the background of the domestic labour market in Poland. Subsequently, three characteristics of the region's economy are discussed: the level and dynamics of GDP, significance of agriculture and rural areas, and performance of the business sector in comparison to the domestic economy. The analysis proves that the labour market in Lublin Voivodeship can be characterized by relatively weaker performance of its demand side.

Keywords: regional labour market, local labour market, labour demand, regional disparities.